

RECENZE / BOOK REVIEW

Erik PAJTINKA: Základy teórie a praxe diplomacie.

Bratislava 2015: PAMIKO, 135 s. ISBN 978-80-85660-11-1

Diplomacia ako umenie kontaktu medzi národmi a štátmi je neoddeliteľnou súčasťou ľudskej civilizácie. Možno povedať, že do istej miery vyjadruje jej kolektívnu identitu, smerujúcu k zachovaniu korektných vzťahov medzi spoločenskými entitami. Je to spôsob komunikácie medzi štátmi, založený na poznaní a analýze správania sa ľudských komunít, združených v štátnych útvaroch a iných mocenských celkoch.

Túto neformálnu, skôr kultúrno-antropologickú, než medzinárodno-politickú, definíciu diplomacie sme uviedli zámerne, a to preto, aby sme reflektovali snahu autora recenzovaného diela vymedziť diplomáciu vo všetkých dôležitých analytických rovinách, ako predmet teoretického skúmania.

Autor publikácie, Erik Pajtinka, v súčasnosti pôsobí ako vysokoškolský učiteľ – odborný asistent na Katedre medzinárodných vzťahov a diplomacie Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde zabezpečuje výučbu predmetu Teória a prax diplomacie, a zároveň vyučuje na Fakulte sociálnych vied Univerzity Karlovy v Prahe, kde vedie prednášky z predmetu Diplomacy of the European Union.

Pre Erika Pajtinku je skúmanie diplomacie jeho dlhodobou odbornou doménou. Je autorom mnohých odborných štúdií, venovaných problematike diplomacie, publikovaných doma i v zahraničí, ale aj prvého a zatiaľ jediného slovenského encyklopedického diela, ktoré je venované diplomácii – Slovník diplomacie (Bratislava, 2013).

Dnes predkladáme čitateľom reflexiu jeho diela Základy teórie a praxe diplomacie, ktoré spomínaný Slovník diplomacie dopĺňa koncepčne i kontextuálne. Vydanie publikácie Základy teórie a praxe diplomacie v roku 2015 nesie v sebe istú symboliku, keďže práve dve dekády predtým došlo k zmene európskeho prostredia smerom ku komplexnejšej integrácii, v roku 1975 vznikla Konferencia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a v roku 1995 bola zasa táto pretransformovaná na Organizáciu pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, pričom všetky tieto dátumy sú neoddeliteľne späté aj s aktívnou diplomáciou.

Diplomacia nie je strnulý aparát. Je to živý organizmus, ktorý sa mení v súlade so zmenami v spoločnosti. Ako uvádza autor recenzovanej knihy *„samotný pojem diplomacia sa v jeho modernom význame ... spája s aktivitami zahraničnej politiky štátu ... a začal sa používať koncom 18. storočia“* (s. 11), pričom základ tohto pojmu má, ako

väčšina terminológie v medzinárodných vzťahoch, grécky pôvod a vychádza z označenia „diploma“, čo bol grécky výraz pre špecifický knižný predmet či určitý typ dokumentu. Z laického pohľadu by teda mohol pojem diplomacia evokovať určité prepojenie zahraničnej politiky s vedomosťami a znalosťami (diploma – kniha), teda nie s násilím a zbraňami. Tento historicko-kultúrny kontext diplomacie je jej podstatou, fenoménom a cieľom aj v súčasnosti.

Autor zostáva vo svojom diele verný tejto tradícii, predkladá nám kultivovaný popis teórie a praxe diplomacie v piatich kapitolách. Prvá kapitola s názvom Diplomacia v teórii a praxi medzinárodných vzťahov uvádza predovšetkým pojmový aparát, ďalej dimenzie a členenie diplomacie, kde sa o. i. dozvieme, že podľa počtu aktérov sa diplomacia najčastejšie člení na bilaterálnu a multilaterálnu diplomaciu. Iné členenie diplomacie môže súvisieť tiež s tematickým zameraním diplomatických aktivít alebo oblasťou sledovaných zahraničnopolitických záujmov (s. 16–17). Autor dopĺňa text podrobnými poznámkami pod čiarou, kde rieši jazykové kontexty, ale tiež významové odtiene niektorých odborných termínov.

V každom prípade má táto kapitola dva dôležité racionálne aspekty. Prvý sa týka jasného a zrozumiteľného vymedzenia pojmov súvisiacich s vnútornou štruktúrou diplomacie ako profesie a činnosti. Druhý je výzva k všetkým užívateľom diplomatickej terminológie z toho dôvodu, že v médiách často aj profesionálni redaktori, hovorcovia, ale žiaľ aj politici používajú nesprávne či neadekvátne pomenovania diplomatických aktivít alebo postov, a to či už z neznalosti alebo z nedostatku možností, kde sa to možno naučiť. Práve táto kniha by mohla slúžiť ako vhodný prameň, z ktorého by bolo možné tieto poznatky čerpať.

V druhej kapitole o diplomatických orgánoch sa dozvieme, aké vnútroštátne a zahraničné diplomatické orgány existujú, aká je ich náplň činnosti, komu sú podriadené a aká je ich personálna štruktúra i hierarchia. Dozvieme sa tiež, aký význam mal Viedenský dohovor o zastúpení štátoch v ich stykoch s medzinárodnými organizáciami univerzálnej povahy (OSN, z roku 1975), a akým spôsobom predurčuje svoju platnosť resp. neplatnosť a aké to má konzekvencie. Táto kapitola sa teda vyznačuje zdôrazňovaním vzťahu určenie – obmedzenie. Svedčí to o flexibilitate modernej diplomacie, ktorá si úlohy vytyčuje nie zásadne a nemeniteľne, ale pragmaticky (s. 51).

Tretia kapitola je najzaujímavejším čítaním pre tých, ktorí majú priveľmi liberálne predstavy o tom, kto je to diplomat a čo robí. Členenie tejto kapitoly napovedá o vzťahoch, o princípoch a o zodpovednosti, vyplývajúcej z funkčného a hodnotného zaradenia. Vysvetlenie dopĺňa tabuľka v súčasnosti používaných diplomatických hodností (s. 71) a konzulárnych hodností (s. 72), ktoré sú uvádzané v ich hierarchickom poradí. V kapitole nájdeme aj prehľad kategórií vedúcich diplomatických misií a ostatných vedúcich diplomatov, vrátane ich charakteristiky z hľadiska spôsobu

menovania, protokolárneho poradia atď'. Napriek relatívne veľkému množstvu údajov je táto kapitola prehľadná a zrozumiteľná.

Štvrtá kapitola sa venuje charakteristike diplomatického zboru a konzulárneho zboru. Dozvieme sa v nej napríklad aj to, kto sa stáva členom diplomatického resp. konzulárneho zboru, aká je vnútorná hierarchická štruktúra oboch „zborov“, kto stojí na jej vrchole a aký to má význam pre diplomatickú prax.

Pre znalcov je veľmi zaujímavá piata kapitola s názvom Diplomatická korešpondencia. Dozvieme sa z nej o. i. čo sú to diplomatické nóty, kedy a na aký účel sa používajú a aký význam majú v zahraničnej politike štátov. Túto kapitolu by sme mohli charakterizovať ako analýzu iniciácie rozhodnutí konkrétneho štátu voči inému štátu s použitím pevných pravidiel, ustálených foriem a predurčeného terminologického úzu. Súčasťou textu tejto kapitoly sú ukážky množstva konkrétnych empirických materiálov - skutočne použitých dokumentov diplomatických misií a ministerstiev zahraničných vecí, medzi ktorými nechýbajú napr. ukážky rôznych typov diplomatických nót. Využitie týchto diplomatických písomností na exaktné poznanie problematiky je šťastným riešením koncepcie textu, a to už len z toho dôvodu, že bežný občan sa k takýmto textom väčšinou vôbec nedostane, a tak nemá predstavu o tom, aké pravidlá sa pri písomnom styku v diplomacii uplatňujú.

Domnievame sa, že práve v tomto doplňujúcom grafickom materiály spočíva „kúzlo“ knihy, ale aj záruka jej zrozumiteľnosti. Kniha tak môže dobre poslúžiť nielen ako vysokoškolská učebnica pre študentov medzinárodných vzťahov a ďalších príbuzných odborov, ale aj ako cenný zdroj poznatkov o diplomacii pre širšiu laickú verejnosť či odborníkov z rôznych „nediplomatických“ profesií, napr. mediálnych pracovníkov. Nám recenzentom a čitateľom ostáva len dúfať, že autor sa bude tejto zaujímavej téme venovať aj naďalej.

Doc. PhDr. Jana Lasicová, PhD.
Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov
Univerzita Mateja Bela
Banská Bystrica